SEJM
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
VIII kadencja
Prezes Rady Ministrów
DSP.WKP.4821.14.2018.SZ

Druk nr 2945

Warszawa, 17 października 2018 r.

Pan
Marek Kuchciński
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowny Panie Marszałku.

przekazuję przyjęty przez Radę Ministrów dokument:

- Sprawozdanie Rady Ministrów z realizacji ustawy o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci w latach 2016-2017.

Jednocześnie informuję, że Rada Ministrów upoważniła Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej do prezentowania stanowiska Rządu w tej sprawie w toku prac parlamentarnych.

Z poważaniem

(-) Mateusz Morawiecki

Ministerstwo Rodziny,
Pracy i Polityki Społecznej

Sprawozdanie Rady Ministrów z realizacji ustawy o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci w latach 2016 - 2017

Warszawa, 30 września 2018 r.

Spis treści

Wstęp ... 2
I. Charakterystyka systemu świadczeń w ramach Programu „Rodzina 500+” ... 4
1. Wprowadzenie ... 4
2. Charakterystyka Programu „Rodzina 500+” ... 5
3. Najważniejsze zmiany w Programie „Rodzina 500+” wprowadzone w okresie od dnia 1 kwietnia 2016 r. do dnia 31 grudnia 2017 r. ... 8
II. Realizacja ustawy ... 12
1. Uprawnieni do swiadczeń ... 12
2. Rodziny ... 13
3. Niepełnosprawni w Programie Rodzina 500+ ... 15
4. Realizacja przez organy właściwe ... 16
4.1 Wnioski o świadczenia i decyzje organów właściwych ... 16
4.2 Obsługa Programu ... 17
5. Digitalizacja i cyfryzacja wnioskowania i obsługi świadczenia wychowawczego z Programu „Rodzina 500+” ... 18
6. Świadczenia wychowawcze w koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego ... 19
7. Świadczenie wychowawcze na tle podobnych świadczeń w krajach UE ... 20
III. Finansowanie świadczeń ... 21
IV. Wpływ wprowadzenia Programu „Rodzina 500 +” na wybrane obszary polityki społecznej ... 22
1. Ubóstwo ... 22
2. Dzietność ... 25
3. Kapitał ludzki ... 26
4. Aktywność zawodowa kobiet ... 27
V. Podsumowanie ... 30
Załącznik ... 31

Wstęp

Polityka rodzinna jest horyzontalnym zadaniem państwa. Tylko państwo ma odpowiednie narzędzia, by usuwać bariery, które zniechęcają obywateli do posiadania dzieci. Państwo powinno też stwarzać warunki, by wspierać rodziców, aby „jakość" ich potomstwa była na jak najwyższym poziomie. Aby polityka rodzinna była skuteczna powinna opierać się na 4 filarach: wsparciu finansowym rodzin, usługach dla nich, polityce rynku pracy oraz wartościach i edukacji.

Polityka na rzecz rodzin powinna opierać się również na określonym porządku aksjologicznym. Oderwana od wartości, traci nie tylko sens, ale może też być zupełnie nieskuteczna. W tym kontekście warto akcentować, na jakim porządku aksjologicznym opiera się obecna polityka na rzecz rodzin. Po pierwsze traktuje ona rodzinę jako podmiot, a nie przedmiot polityki państwa. Rodzina, po drugie, ma przypisaną sobie – ex definitione – godność, a z samej racji istnienia należy jej się szacunek i wsparcie. Wolność jako trzeci wyznacznik polityki rodzinnej podpowiada, by nie kierować się w jej prowadzeniu paternalizmem (urzędnik/państwo wie lepiej, co jest dobre dla rodziny). Rodzinie należy też dawać wolny wybór. I wreszcie, po czwarte, należy pamiętać, że rodzina stanowi największą wartość - najcenniejszym „zasobem", jakim dysponuje państwo, jest człowiek, funkcjonujący w rodzinie.

Fundamentem i podmiotem polityki rodzinnej powinna być zatem Rodzina, z której tworzy się Wspólnota narodowa, a dopiero na końcu jest służebne wobec nich Państwo. Warto wyraźnie podkreślić, że odwrotny porządek aksjologiczny, tj. stawianie państwa na pierwszym miejscu, a nie rodziny, która miała służebną funkcję wobec miejsca, często występował w krajach totalitarnych.

Uświadomienie sobie potencjału jaki drzemie w rodzinie sprawiło, że objęta ona została szczególną troską, a celem wdrażanych rozwiązań stało się tworzenie warunków sprzyjających powstawaniu rodzin i ich rozwojowi. Należy przypomnieć w tym miejscu, że mądra i skuteczna polityka na rzecz rodzin powinna być kompleksowa, konsekwentna i długofalowa - koncepcje nie mogą zmieniać się co kadencję, potrzeba tu ponadpartyjnego konsensusu i kontynuacji. Obywatele wierzą, że mogą bezpiecznie wychowywać potomstwo, jeśli co chwilę nie zmienia się koncepcja ich wspierania. Powinien być to cały zestaw przenikających się narzędzi, które tworzą system, specyficzny dla danego kraju - działania w tym zakresie muszą odpowiadać na potrzeby obywateli danego państwa (to co działa za

granicą, niekoniecznie musi zadziałać w Polsce). Dobra polityka rodzinna angażuje do jej prowadzenia wiele podmiotów – nie tylko państwo, ale także samorządy, partnerów społecznych, organizacje pozarządowe, kościoły oraz nie traktuje wydatków na nią przez pryzmat zmarnowanych pieniędzy – wydatek na rodziny i demografię to jedna z najlepszych, jeśli nie najlepsza, z inwestycji jaką może poczynić państwo.

W ten porządek wpisuje się Program „Rodzina 500+". Powstał on przede wszystkim, aby przeciwdziałać negatywnym skutkom sytuacji demograficznej. W Polsce od prawie 30 lat utrzymuje się zjawisko depresji urodzeniowej – niska liczba urodzeń nie gwarantuje prostej zastępowalności pokoleń. W 2015 r. współczynnik dzietności wyniósł 1,29, co oznacza, że na 100 kobiet w wieku rozrodczym przypadało 129 urodzonych dzieci. Optymalna wielkość tego współczynnika, określana jako korzystna dla stabilnego rozwoju demograficznego to 2,1 - 2,15.

Warto w tym miejscu podkreślić, że w Polsce to nie zmiany kulturowe powodują, że rodzi się mało dzieci. Głównymi przyczynami niskiej dzietności była od wielu lat zła sytuacja materialna rodzin i ich obawy o kondycję ekonomiczną w przyszłości. Polski rząd wiedział o tym wprowadzając Program „Rodzina 500+".

Jest on przejawem szczególnej troski o dobro polskich dzieci, ma zachęcać rodziny do podejmowania decyzji o posiadaniu potomstwa oraz powodować redukcję ubóstwa wśród najmłodszych. Stanowi zarazem wyraz przekonania, że wydatki na wsparcie finansowe rodzin stanowią inwestycję w kapitał ludzki, która da impuls do rozwoju naszego kraju.

I. Charakterystyka systemu świadczeń w ramach Programu „Rodzina 500+”

1. Wprowadzenie

Art. 3 ustawy z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci (Dz. U. z 2017 r. poz. 1851, z późn. zm.), zwanej dalej „ustawą”, zobowiązuje Radę Ministrów do corocznego składania Sejmowi i Senatowi, w terminie do dnia 30 września, sprawozdania z realizacji ustawy.

Natomiast zgodnie z art. 54 ust. 1 ustawy Rada Ministrów składa po raz pierwszy Sejmowi i Senatowi sprawozdanie, za okres od dnia wejścia w życie ustawy do dnia 31 grudnia 2017 r., w terminie do dnia 30 września 2018 r.

Niniejsze sprawozdanie z realizacji ustawy jest pierwszym sprawozdaniem przedkładanym Sejmowi i Senatowi i obejmuje okres od dnia wejścia z życie ustawy (tj. od dnia 1 kwietnia 2016 r.) do dnia 31 grudnia 2017 r.

Ustawa weszła w życie z dniem 1 kwietnia 2016 r., z wyjątkiem przepisu dotyczącego wyznaczania lub utworzenia przez organy gminy i województwa jednostek organizacyjnych właściwych do realizacji zadań z zakresu świadczenia wychowawczego oraz przekazania samorządom środków finansowych na jej wdrożenie.

Ustawa określa warunki nabywania prawa do świadczenia wychowawczego w ramach rządowego Programu „Rodzina 500+” oraz zasady przyznawania i wypłacania tego świadczenia.

Do czasu wprowadzenia świadczenia wychowawczego w ramach Programu „Rodzina 500+”, podstawową formę wsparcia rodzin wychowujących dzieci stanowił system świadczeń rodzinnych określony w ustawie o świadczeniach rodzinnych.

Celem świadczenia wychowawczego jest częściowe pokrycie wydatków związanych z wychowywaniem dziecka, w tym z opieką nad nim i zaspokojeniem jego potrzeb życiowych.

Program „Rodzina 500+” to pierwsze tak szerokie i systemowe wsparcie polskich rodzin, a także bardzo znacząca pomoc finansowa ze strony państwa dla rodzin wychowujących dzieci. Jest to jednoznaczny sygnał ze strony państwa, że rodzina nie jest i nie będzie pozbawiona wsparcia w ponoszeniu kosztów utrzymania dzieci. Program daje polskim rodzinom z dziećmi na utrzymaniu wzrost poczucia bezpieczeństwa ekonomicznego i w konsekwencji jest zachętą do posiadania dzieci.

Istotą Programu „Rodzina 500+" jest objęcie świadczeniem wychowawczym możliwie szerokiego kręgu osób posiadających na swoim utrzymaniu dzieci, realizując tym samym trzy podstawowe cele:

1. Pronatalistyczny. Program realizuje ten cel, co wiąże się ze wzrostem liczby urodzeń i wzrostem wskaźnika dzietności. W obecnej sytuacji demograficznej Polski każdy, nawet najmniejszy przyrost liczby urodzeń jest pożądany i oczekiwany.
2. Inwestycja w kapitał ludzki. Cel drugi łączy się z ideą budowania konkurencyjnego, wyposażonego w wiedzę i umiejętności społeczeństwa, gdyż wsparcie rodziny za pomocą transferów pieniężnych ma przyczynić się do zapewnienia dzieciom solidnego wykształcenia, odpowiedniego odżywiania i leczenia. Nie możemy opierać się na przeświadczeniu, że polityka rodzinna jest równoznaczna z polityką socjalną. Polityka rodzinna to inwestycja – jeśli inwestujemy w ludzi, budujemy silne państwo. Już pierwsze badania opinii publicznej wskazywały, że Polacy wydadzą otrzymane w ramach programu „Rodzina 500+" pieniądze, inwestując w dzieci. Lepiej wykształcone, odżywione czy leczone młode pokolenie to długoterminowa korzyść dla Polski.
3. Redukcja ubóstwa wśród najmłodszych. Realizacja tego celu oznacza ograniczenie ubóstwa wśród dzieci, które w przypadku państwa zaliczającego się do krajów wysokorozwiniętych stanowi kwestię bezwzględnie wymagającą rozwiązania. Świadczenie wychowawcze zapewnia dodatkowe 6 tys. zł rocznie na wychowanie dziecka, co pozwala na pokrycie ponad 60% kosztów jego utrzymania. To spory zastrzyk gotówki, który redukuje obawy o przyszłość ekonomiczną, a tym samym zachęca do powiększania rodziny.

2. Charakterystyka Programu „Rodzina 500+"

Świadczenie wychowawcze przysługuje rodzicom, opiekunowi prawnemu lub opiekunowi faktycznemu dziecka (tj. osobie faktycznie opiekującej się dzieckiem, jeżeli wystąpiła z wnioskiem do sądu opiekuńczego o przysposobienie dziecka), na dzieci w wieku do ukończenia przez nie 18. roku życia.

Przyznanie świadczenia wychowawczego na pierwsze dziecko uzależnione jest od spełnienia kryterium dochodowego.

Świadczenie wychowawcze przysługuje na pierwsze dziecko, definiowane jako jedyne lub najstarsze dziecko w rodzinie w wieku do ukończenia 18 roku życia, po spełnieniu kryterium

dochodowego, które wynosi 800 zł miesięcznie netto na osobę w rodzinie lub 1200 zł netto na osobę w rodzinie z niepełnosprawnym dzieckiem.

Przy ustalaniu prawa do świadczenia wychowawczego na pierwsze dziecko, co do zasady, brane są pod uwagę dochody osiągnięte w roku kalendarzowym poprzedzającym okres, na jaki ustalane jest prawo do świadczenia wychowawczego. W przypadkach określonych w ustawie dochód ten pomniejsza się o dochód utracony lub powiększa o dochód uzyskany. W przypadku ustalania prawa do świadczenia wychowawczego na pierwszy okres, który trwał od 1 kwietnia 2016 r. do 30 września 2017 r., rokiem kalendarzowym, z którego dochody stanowiły podstawę ustalenia prawa do świadczenia wychowawczego, był rok kalendarzowy 2014, natomiast w przypadku ustalania prawa do świadczenia wychowawczego na okres od dnia 1 października 2017 r. do 30 września 2018 r. jest to 2016 r.

Z kolei na drugie i każde następne dziecko w wieku do ukończenia 18 roku życia w rodzinie świadczenie wychowawcze przysługuje wszystkim rodzinom, bez względu na osiągany dochód.

Świadczenie wychowawcze przysługuje w wysokości 500 zł netto miesięcznie na dziecko. Jest to kwota wolna od podatku dochodowego od osób fizycznych i składek na ubezpieczenia społeczne oraz ubezpieczenie zdrowotne.

Ponadto ustawa z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci w art. 46 zawiera zmiany w ustawie o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Na mocy tego rozwiązania, na każde dziecko w wieku do ukończenia 18. roku życia, umieszczone w rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka oraz placówce opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego, przysługuje dodatek w wysokości świadczenia wychowawczego określonego w przepisach o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci (500 zł na dziecko), przy czym ustawodawca rozróżnił dodatek wychowawczy (art. 80 ust. 1a ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej) i dodatek do zryczałtowanej kwoty (art. 115 ust. 2a ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej).

Prawo do świadczenia wychowawczego, co do zasady, ustala się, na roczne okresy – tj. od dnia 1 października do dnia 30 września roku następnego. W pierwszym okresie, tj. od dnia wejścia w życie ustawy o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci (1 kwietnia 2016 r.) do 30 września 2017 r., wprowadzono szczególną regulację dotyczącą okresu, na jaki ustalane jest prawo do świadczenia wychowawczego. W świetle tej regulacji

w przypadku złożenia wniosku o ustalenie prawa do świadczenia wychowawczego w terminie 3 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy, tj. w terminie od dnia 1 kwietnia do 1 lipca 2016 r. (włącznie), prawo do świadczenia wychowawczego na podstawie tego wniosku ustalane było począwszy od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy i w konsekwencji wypłata świadczenia po jego przyznaniu dokonywana była w takim przypadku z odpowiednim wyrównaniem. Natomiast w przypadku złożenia wniosku o ustalenie prawa do świadczenia wychowawczego po dniu 1 lipca 2016 r., prawo do świadczenia wychowawczego ustala się co do zasady od miesiąca złożenia wniosku.
Świadczenie wychowawcze nie podlega egzekucji sądowej ani egzekucji administracyjnej. Realizacja zadań z zakresu świadczenia wychowawczego jako zadania zleconego z zakresu administracji rządowej należy do organu właściwego, tj. wójta, burmistrza lub prezydenta miasta właściwego ze względu na miejsce zamieszkania osoby ubiegającej się lub otrzymującej świadczenie wychowawcze.

Natomiast zadania z zakresu świadczenia wychowawczego w sprawach dotyczących unijnej koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego do końca 2017 r. wykonywał samorząd województwa – marszałek województwa, natomiast od dnia 1 stycznia 2018 r. zadania te wykonuje wojewoda. Do zadań tych należy:

1) pełnienie funkcji instytucji właściwej w związku z udziałem Rzeczypospolitej Polskiej w koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego w przypadku przemieszczania się osób w granicach Unii Europejskiej i Europejskiego Obszaru Gospodarczego;

2) wydawanie decyzji w sprawach świadczenia wychowawczego realizowanego w związku z koordynacją systemów zabezpieczenia społecznego.

Jeśli osoba składająca wniosek o świadczenie wychowawcze lub członek wskazanej we wniosku rodziny przebywa poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej - w państwie Unii Europejskiej lub Europejskiego Obszaru Gospodarczego, a wyjazd/pobyt ten nie ma charakteru turystycznego, leczniczego lub nie jest związany z podjęciem przez dziecko kształcenia poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej, to gmina przekazuje wniosek wraz z dokumentami do organu właściwego w sprawach, w których zastosowanie mają unijne przepisy o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego, w celu jego rozpatrzenia i ustalenia, czy nie mają zastosowania unijne przepisy o koordynacji sytemu zabezpieczeń społecznych. Od dnia 1 stycznia 2018 r. takim organem jest wojewoda, natomiast przed tym terminem organem tym był marszałek województwa.

Ma to na celu uniknięcie niedopuszczalnej w przepisach unijnych sytuacji pobierania przez tę samą osobę podobnych świadczeń w więcej niż jednym państwie UE/EOG jednocześnie.

Świadczenie wychowawcze i koszty jego obsługi są finansowane w formie dotacji celowej z budżetu państwa. Koszty obsługi w przypadku organu właściwego wynoszą 1,5% otrzymanej dotacji na świadczenie wychowawcze (w 2016 r. koszty te wynosiły 2% otrzymanej dotacji na świadczenie wychowawcze, co było związane z koniecznością przygotowania dodatkowych stanowisk pracy i ich wyposażenia).

Charakterystyczna dla Programu Rodzina 500+ jest jego powszechność wyrażająca się w objęciu nim wszystkich drugich i kolejnych dzieci do 18. r.ż. i dzieci pierwszych w rodzinach spełniających kryteria dochodowe, a także innowacyjny sposób realizacji poprzez powszechne włączenie kanałów komunikacji elektronicznej w proces składania wniosków, włączając w to systemy bankowości elektronicznej, PUE ZUS i portal Emp@tia.

3. Najważniejsze zmiany w Programie „Rodzina 500+" wprowadzone w okresie od dnia 1 kwietnia 2016 r. do dnia 31 grudnia 2017 r.

Art. 54 ust. 2 ustawy, zobowiązał ministra właściwego do spraw rodziny do przedstawienia Radzie Ministrów oceny systemu świadczeń na rzecz rodziny wraz z wnioskami dotyczącymi zmian w tych systemach w terminie 12 miesięcy od dnia wejścia w życie ww. ustawy.

Na podstawie powyższego przepisu dokonano przeglądu systemu świadczeń na rzecz rodziny, który objął między innymi ocenę realizacji założeń Programu „Rodzina 500+" oraz wpływu świadczenia wychowawczego na polskie rodziny, a w dniu 4 kwietnia 2017 r. Rada Ministrów przyjęła dokument o nazwie „Przegląd systemów wsparcia rodzin".

Wymieniony dokument zawierał szereg rekomendacji dotyczących zmiany ustawy o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci. Uwzględniając powyższe rekomendacje, w ww. ustawie, ustawą z dnia 7 lipca 2017 r. o zmianie niektórych ustaw związanych z systemami wsparcia rodzin (Dz. U. poz. 1428) zostały wprowadzone zmiany, które dotyczyły:

1) doprecyzowania sposobu ustalania dochodu z działalności gospodarczej opodatkowanej w formach ryczałtowych (karta podatkowa, ryczałt od przychodów ewidencjonowanych) tak, aby wyeliminować przypadki zaniżania dochodu z tego tytułu w celu spełnienia kryterium dochodowego na pierwsze dziecko - analogiczna zmiana dotyczy świadczeń rodzinnych i świadczeń z funduszu alimentacyjnego.

W dotychczasowym stanie prawnym osoby ubiegające się o świadczenia wychowawcze samodzielnie deklarowały w niepodlagającym weryfikacji oświadczeniu wysokość dochodu z działalności podlegającej opodatkowaniu na podstawie przepisów o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne. Natomiast po zmianie, w przypadku ustalania ww. dochodu z działalności gospodarczej opodatkowanej w formach ryczałtowych, gminny organ właściwy przyjmuje, że dana osoba uzyskuje miesięczny dochód w wysokości 1/12 dochodu ogłaszanego corocznie w drodze obwieszczenia przez ministra właściwego do spraw rodziny. Minister opracowuje ww. obwieszczenie w oparciu o badania prowadzone przez Instytut Pracy i Spraw Socjalnych;

2) doprecyzowania przepisów regulujących przyznawanie świadczenia wychowawczego na dzieci objęte opieką naprzemienną obojga rodziców rozwiedzionych, żyjących w separacji lub żyjących w rozłączeniu.

Zgodnie z dotychczasowymi przepisami, rodzic, który nie wychowywał dziecka z jego drugim rodzicem, mógł wskazać dziecko w składzie swojej rodziny oraz ubiegać się o świadczenie wychowawcze na nie, jeśli było ono pod opieką naprzemienną obydwojga rodziców rozwiedzionych, żyjących w separacji lub żyjących w rozłączeniu. W takim przypadku kwotę świadczenia wychowawczego przysługującą za niepełny miesiąc ustalano, dzieląc kwotę tego świadczenia przez liczbę wszystkich dni kalendarzowych w tym miesiącu, a otrzymaną kwotę mnożono przez liczbę dni kalendarzowych, za które to świadczenie przysługiwało.

Powyższe regulacje, w świetle bardzo dużej swobody i dowolności sądów rodzinnych w określaniu szczegółowych zasad sprawowania przez rodziców opieki naprzemiennej nad dzieckiem, powodowały dużo trudności dla organów właściwych przy ustalaniu prawa do świadczenia wychowawczego.

W związku z powyższym ustawa z dnia 7 lipca 2017 r. o zmianie niektórych ustaw związanych z systemami wsparcia rodzin wprowadziła/doprecyzowała regulacje, zgodnie z którymi, w przypadku opieki naprzemiennej, rodzic może wskazać dziecko w składzie swojej rodziny oraz ubiegać się o świadczenie wychowawcze na nie, jeśli zgodnie z orzeczeniem sądu opieka naprzemienna nad nim jest sprawowana przez rodziców w porównywalnych i powtarzających się okresach. Natomiast kwotę świadczenia wychowawczego ustala się w takim przypadku każdemu z rodziców

w wysokości połowy kwoty przysługującego za dany miesiąc świadczenia wychowawczego, tj. co do zasady w wysokości 250 zł miesięcznie;

3) doprecyzowania przepisów regulujących utratę i uzyskanie dochodu w celu wyeliminowania ewentualnych nadużyć polegających na sztucznym dopasowywaniu sytuacji zawodowej do kryterium dochodowego na pierwsze dziecko - analogiczna zmiana dotyczy świadczeń rodzinnych i świadczeń z funduszu alimentacyjnego.

   W trakcie pierwszego roku realizacji Programu „Rodzina 500+" do Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej napływały sygnały z gminnych organów właściwych wskazujące, że zdarzały się przypadki niejako dopasowywania przez wnioskodawców i członków ich rodzin osiąganego dochodu do kryterium dochodowego uprawniającego do świadczenia wychowawczego na pierwsze dziecko przez np. rozwiązywanie stosunku pracy, a następnie ponowne jego nawiązywanie z tym samym pracodawcą czasowo na gorszych warunkach płacowych, co pozwalało skorzystać z instytucji utraty dochodu.

   W związku z powyższym, aby zapobiec takiemu zjawisku, wprowadzono regulację, zgodnie z którą wyłączono stosowanie przepisów dotyczących utraty i uzyskania dochodu w sytuacji, gdy wnioskodawca lub członek jego rodziny utraci dochód z tytułu zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej oraz dochodu z pozarolniczej działalności gospodarczej i w okresie 3 miesięcy od daty utraty dochodu ponownie uzyska dochód u tego samego pracodawcy, zleceniodawcy lub zamawiającego dzieło lub ponownie rozpocznie pozarolniczą działalność gospodarczą.

   Dodatkowo organ właściwy, po upływie 3 miesięcy, licząc od dnia zgłoszonej utraty dochodu, ma obowiązek weryfikacji ustalonego prawa do świadczenia wychowawczego pod kątem ustalenia, czy finalnie nie zaistniały opisane wyżej okoliczności wyłączające zastosowanie mechanizmu utraty i uzyskania dochodu wraz z ewentualnym ustaleniem obowiązku zwrotu świadczeń nienależnie pobranych;

4) doprecyzowania, na wzór rozwiązania funkcjonującego w ustawie z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych, przy ustalaniu prawa do zasiłku rodzinnego, przepisów regulujących przyznawanie świadczenia wychowawczego osobom deklarującym samotne wychowywanie dziecka, w celu wyeliminowania sygnalizowanego przez gminy zjawiska deklarowania samotnego wychowywania

jedynie w celu uzyskania świadczenia wychowawczego na pierwsze dziecko bez wliczania dochodu drugiego z rodziców dziecka.

W przypadku osób samotnie wychowujących dzieci wprowadzono wymóg ustalenia alimentów na rzecz dziecka od drugiego rodzica, chyba że z przyczyn obiektywnych jest to niemożliwe, gdyż np. drugi z rodziców dziecka nie żyje lub ojciec dziecka jest nieznany (wprowadzony został jednak przepis łagodzący ten nowy warunek, dający co do zasady termin 3 miesięcy na ustalenie alimentów, w tym także poprzez uzyskanie postanowienia o zabezpieczeniu powództwa o alimenty);

5) weryfikacji spełnienia warunków uprawniających do świadczenia wychowawczego, w szczególności dotyczącego zamieszkiwania w Polsce – wprowadzono możliwość wezwania do osobistego stawiennictwa w gminie w przypadku wątpliwości co do zamieszkiwania w Polsce.

   Ponadto gminom zapewniono dostęp do usługi wymiany informacji pozwalających na weryfikację, czy dana osoba ma uprawnienie do świadczeń z opieki zdrowotnej (informacja z Centralnego Wykazu Ubezpieczonych Narodowego Funduszu Zdrowia), co może być pomocne przy ustalaniu, w przypadku wątpliwości, czy wnioskodawca/rodzina wnioskodawcy rzeczywiście zamieszkuje w Polsce. Jeżeli członkowie rodziny nie mają prawa do świadczeń opieki zdrowotnej, to zachodzi prawdopodobieństwo, że nie zamieszkują na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, co jest podstawowym warunkiem otrzymywania świadczenia wychowawczego;

6) ujednolicenia terminów składania wniosków o świadczenia rodzinne na nowy okres zasiłkowy z terminami składania wniosków o świadczenie wychowawcze i świadczenia z funduszu alimentacyjnego. Dzięki temu rodzice mogą złożyć wszystkie wnioski na nowy okres zasiłkowy, tj. wnioski o świadczenie wychowawcze, świadczenia z funduszu alimentacyjnego i świadczenia rodzinne w tym samym czasie, tj. od 1 sierpnia np. podczas jednej wizyty w gminnym organie właściwym (natomiast od 1 lipca 2018 r. jest możliwe składanie wniosków drogą elektroniczną);

7) organizacji sposobu rozpatrywania spraw z zakresu unijnej koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego – przejęcia od marszałków województw realizacji ww. zadania przez wojewodów.

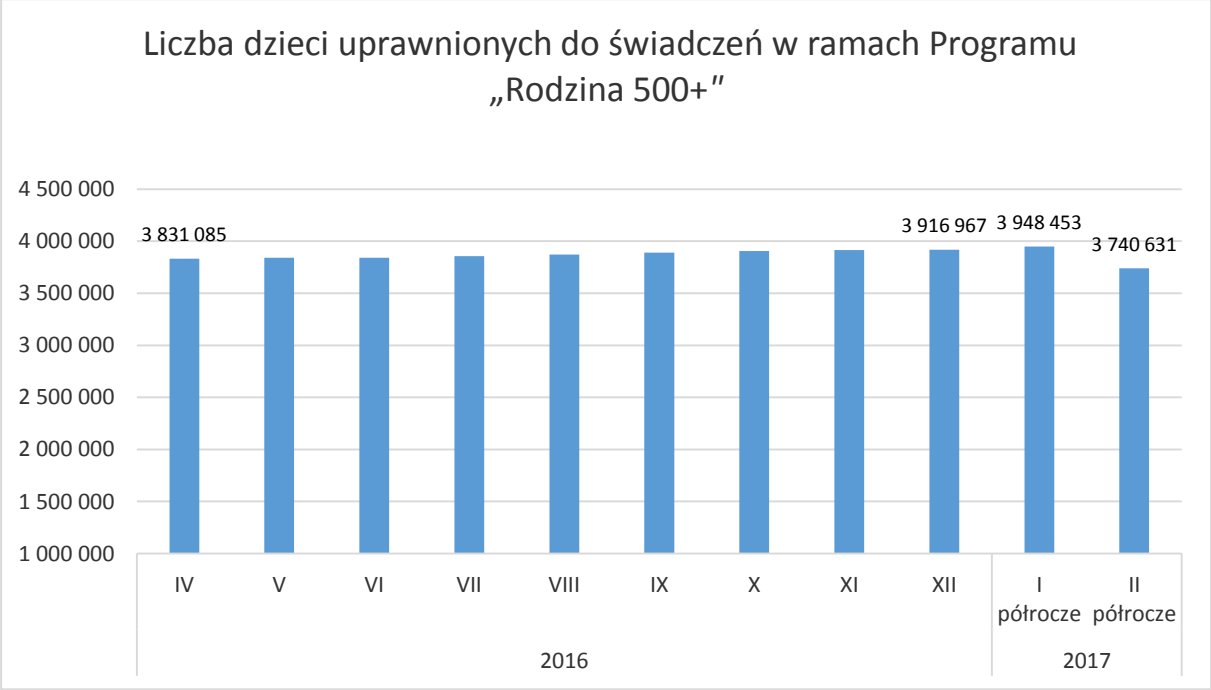
II. Realizacja ustawy

1. Uprawnieni do swiadczeń

Liczba dzieci uprawnionych do świadczeń w ramach Programu „Rodzina 500+" w pierwszym okresie świadczeniowym obejmującym okres kwiecień 2016 r. – wrzesień 2017 r. wynosiła przeciętnie 3 919,3 tys. dzieci, z czego 47,7 tys. stanowiły dzieci w pieczy zastępczej. Na koniec okresu świadczeniowego liczba dzieci uprawionych do świadczeń wynosiła 3 994,7 tys. dzieci, w tym 47,5 tys. dzieci w pieczy zastępczej. Biorąc pod uwagę pierwszy miesiąc obowiązywania ustawy, kiedy uprawnionych było 3 831 tys. dzieci, do końca okresu świadczeniowego nastąpił wzrost o 163 tys. uprawnionych dzieci.

Udział dzieci uprawnionych do świadczeń w ramach Programu „Rodzina 500+" w ogólnej liczbie dzieci do 18. r.ż. wyniósł na koniec pierwszego okresu świadczeniowego 57,7%

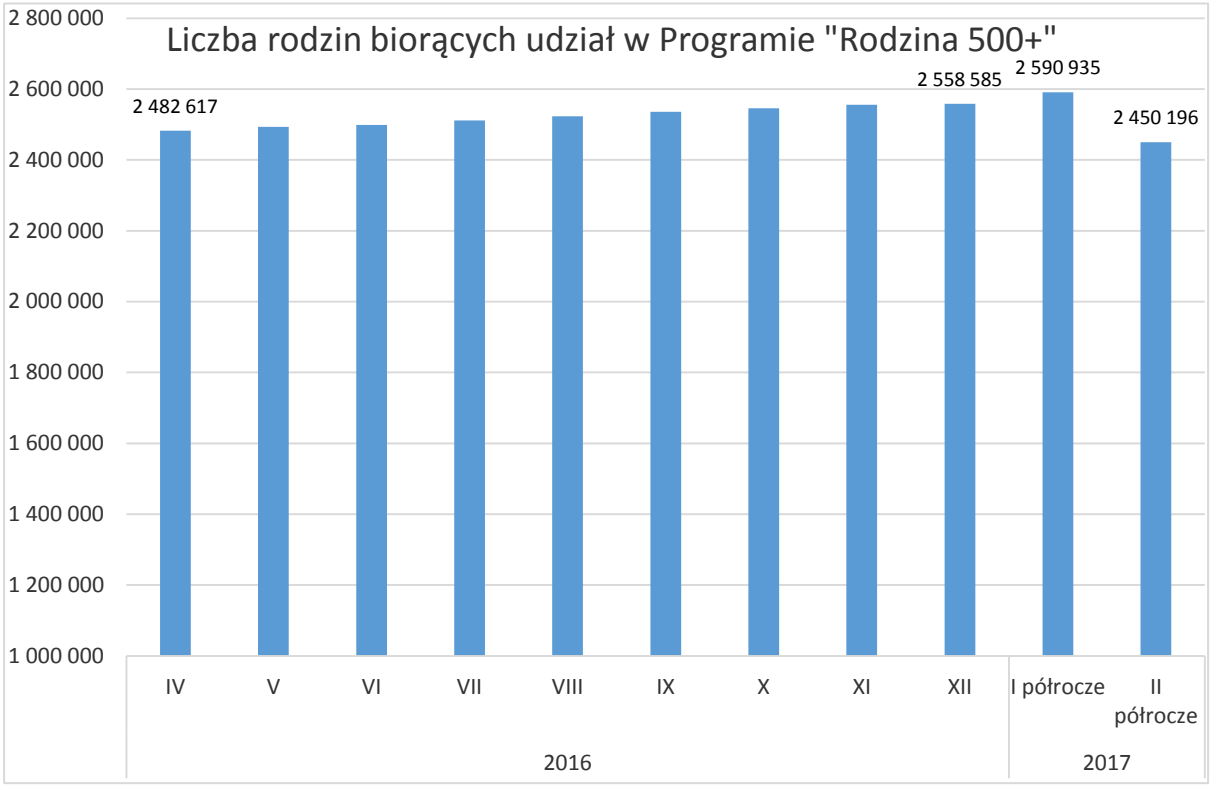
W drugim półroczu 2017 r. który obejmował początek nowego okresu świadczeniowego przeciętna liczba dzieci uprawnionych do świadczeń w ramach Programu „Rodzina 500+" wynosiła 3 740,6 tys. dzieci, w tym 48 tys. dzieci w pieczy zastępczej. W drugim półroczu 2017 r. udział dzieci uprawnionych do świadczeń w ramach Programu w ogólnej liczbie dzieci do 18 r.ż. wyniósł 54%

Dane za 2016 r. dotyczą uprawnionych do świadczeń za dany miesiąc, Dane dotyczące 2017 r. wskazują uśrednioną liczbę uprawnionych w danym półroczu.

2. Rodziny

Liczba rodzin uprawnionych do świadczenia wychowawczego w pierwszym okresie świadczeniowym wynosiła przeciętnie miesięcznie 2 561,5 tys. rodzin. W ostatnim miesiącu okresu świadczeniowego (wrzesień 2017 r.) liczba rodzin uprawnionych do świadczenia wychowawczego wynosiła 2 619,4 tys. W okresie kwiecień 2016 r. – wrzesień 2017 r. liczba rodzin biorących udział w Programie „Rodzina 500+" rosła przeciętnie o 8 tys. miesięcznie. W pierwszym półroczu 2017 r. przeciętna liczba rodzin uprawnionych do świadczenia wychowawczego wynosiła 2 590,9 tys. rodzin. W drugim półroczu 2017 r., który objął także nowy okres świadczeniowy liczba rodzin wynosiła 2 450,2 tys.

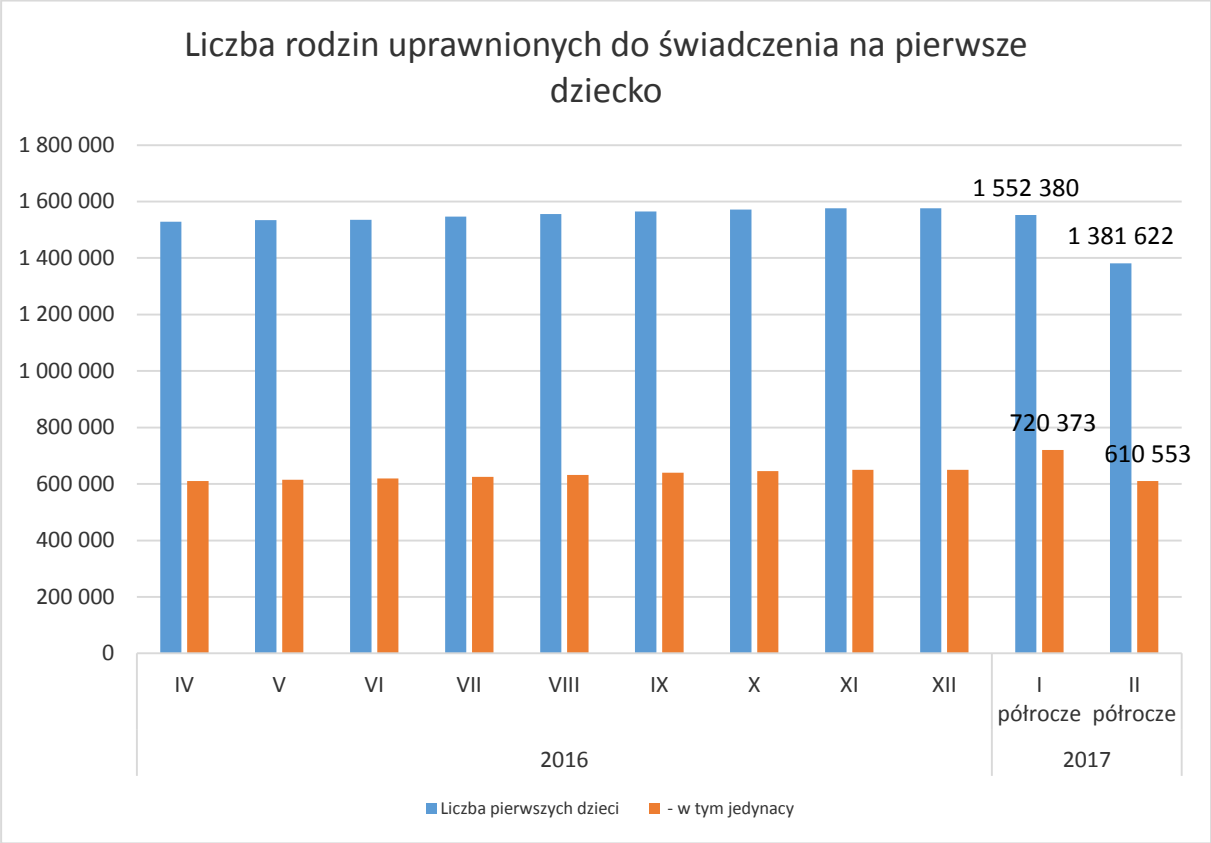

Dane za 2016 r. dotyczą uprawnionych do świadczeń za dany miesiąc, Dane dotyczące 2017 r. wskazują uśrednioną liczbę uprawnionych w danym półroczu.

Zauważalny wraz z nowym okresem świadczeniowym spadek liczby rodzin (o 272 tys. porównując wrzesień 2017 r. i grudzień 2017 r.), a co za tym idzie dzieci uprawnionych do świadczeń wychowawczych, wynika w 2/3 m.in. ze spadku stopy bezrobocia i wzrostu dochodów w 2016 r. w stosunku do roku 2014, który był brany pod uwagę przy określaniu uprawnienia w pierwszym okresie świadczeniowym. Utrata uprawnienia w związku z przekroczeniem kryterium dochodowego dotyczyła ok. 146 tys. rodzin. W pozostałym

zakresie, ok. 1/3, spadek liczby rodzin uprawnionych związany był ze zmianami legislacyjnymi dotyczącymi kręgu osób uprawnionych do świadczeń, na które składało się:

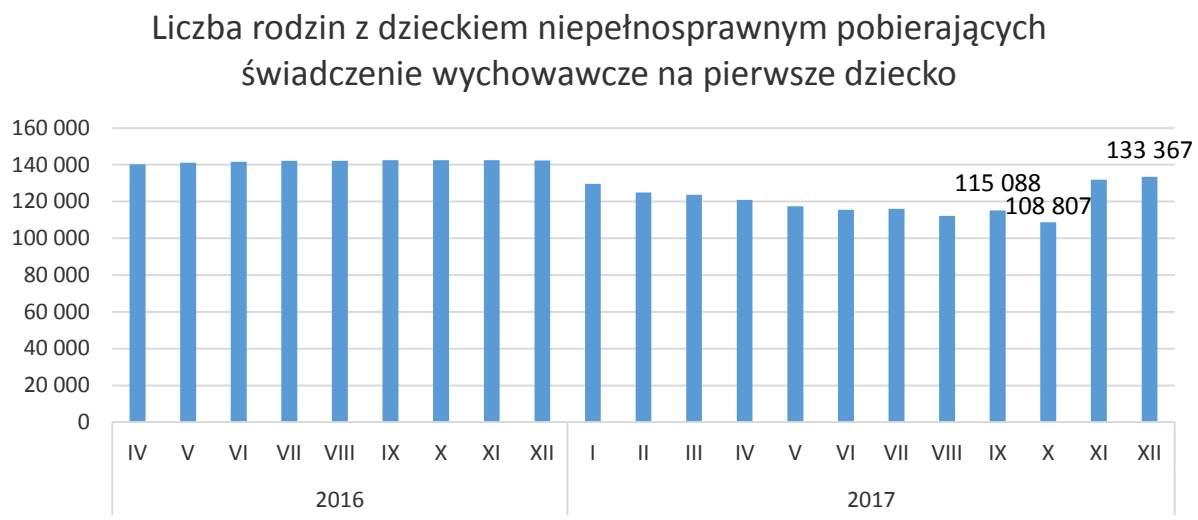
1) uszczelnienie systemu w zakresie samotnego wychowywania dzieci co mogło dotyczyć ok 30 tys. rodzin;
2) zmiana w zakresie uwzględniania dochodu opodatkowanego ryczałtem powodująca zmniejszenie liczebności rodzin w programie o 11 tys.;
3) zmiana sposobu uwzględniania utraty dochodów, co skutkowało spadkiem liczby rodzin uprawionych o 30 tys. rodzin;
4) weryfikacja osób przebywających na emigracji, co mogło skutkować zmniejszeniem liczby rodzin o 10 tys.

W okresie kwiecień 2016 r. – wrzesień 2017 r. liczba rodzin uprawnionych do świadczenia na pierwsze dziecko, czyli spełniających kryterium dochodowe w wysokości 800 zł na osobę w rodzinie lub 1200 zł na osobę w rodzinie w przypadku gdy członkiem rodziny jest dziecko z niepełnosprawnością, wynosiła przeciętnie 1 554,6 tys., w tym 676,5 tys. rodzin posiadających jedno dziecko. W całym pierwszym okresie świadczeniowym liczba rodzin uprawnionych do świadczenia z kryterium dochodowym była na podobnym poziomie osiągając we wrześniu 2017 r. poziom 1 555 tys., w tym 719,4 tys. rodzin

z jedynakami. W pierwszym półroczu 2017 r. liczba rodzin uprawnionych do świadczenia na pierwsze dziecko wynosiła 1 552,4 tys. (w tym 720,3 tys. jedynaków). W drugim półroczu 2017 r. liczba rodzin uprawnionych do świadczeń na pierwsze dziecko wynosiła przeciętnie 1381,6 tys., w tym 610,6 tys. rodzin z jedynakami. Mniejsza liczba rodzin uprawnionych do świadczenia na pierwsze dziecko wynika z przyczyn wykazanych wcześniej, czyli uwzględnienia dochodów z 2016 r. i działań uszczelniających system świadczeń wychowawczych.

3. Niepełnosprawni w Programie Rodzina 500+

W pierwszym okresie zasiłkowym przeciętna miesięczna liczba rodzin uprawnionych do świadczenia wychowawczego na pierwsze dziecko z tytułu spełnienia kryterium dochodowego dotyczącego rodzin z dzieckiem niepełnosprawnym wynosiła 130,7 tys. We wrześniu 2017 r. liczba tych rodzin wynosiła 115 tys., w październiku 108,8 tys., a z końcem grudnia 2017 r. osiągnęła poziom 133,4 tys. rodzin.

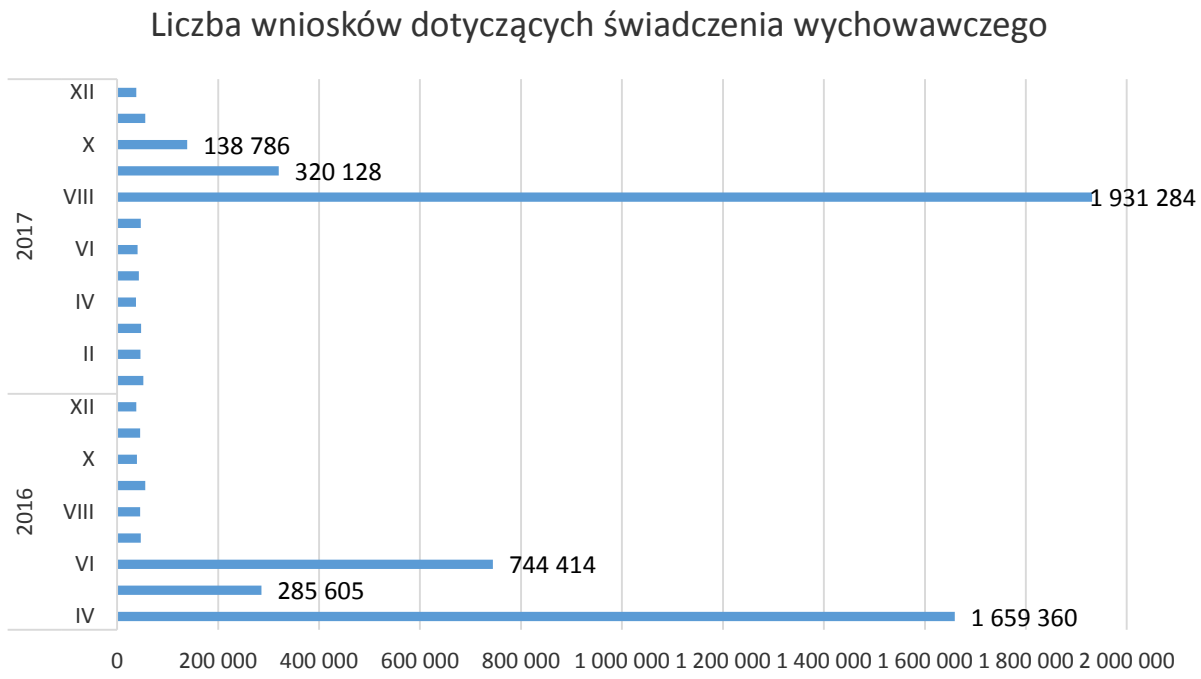
Szacuje się, że ze świadczeń wychowawczych korzysta ok. 220 tys. dzieci niepełnosprawnych, zarówno w rodzinach spełniających kryterium dochodowe uprawniające do świadczenia na pierwsze dziecko, jak też w rodzinach uprawnionych do świadczeń na drugie i kolejne dzieci, co oznacza, że wsparciem objętych jest niemal 90% dzieci z niepełnosprawnością.

4. Realizacja przez organy właściwe

4.1 Wnioski o świadczenia i decyzje organów właściwych

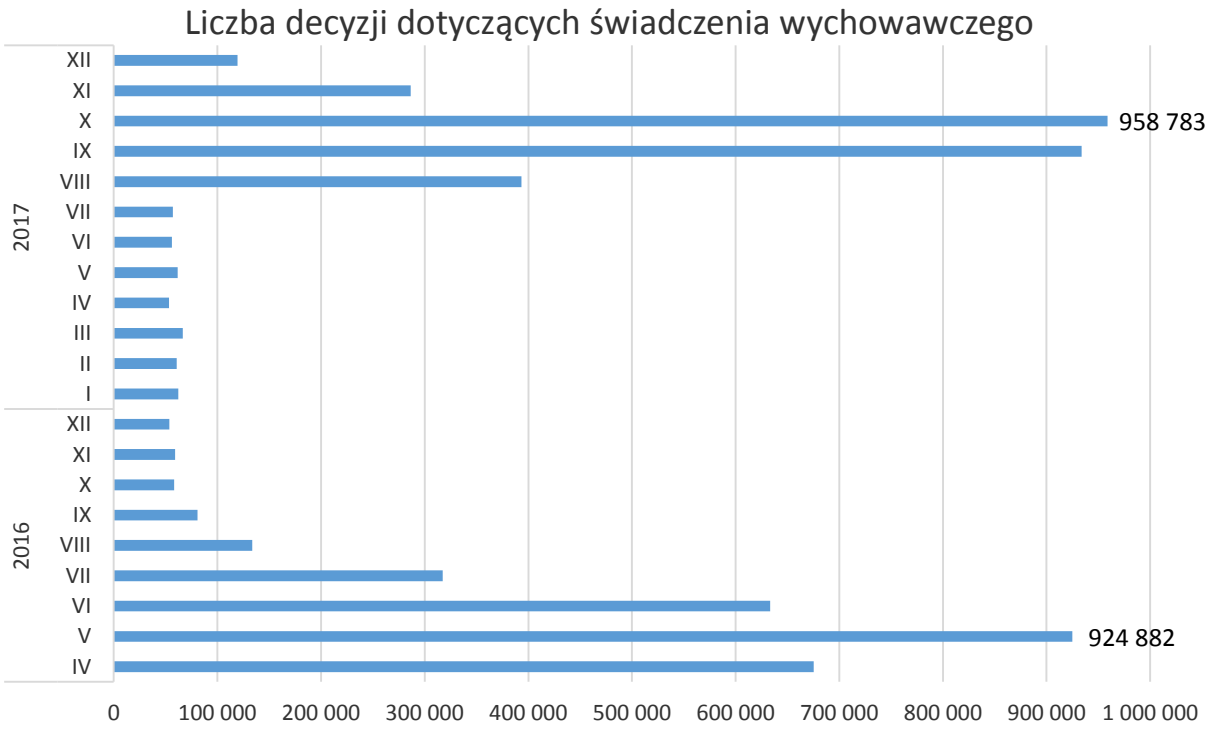
W okresie świadczeniowym kwiecień 2016 – wrzesień 2017 r., ze względu na fakt, że był to pierwszy okres funkcjonowania programu, liczba wniosków składanych przez rodziny miała specyficzny przebieg w poszczególnych miesiącach. Decydującym terminem zapewniającym wypłacenie świadczeń z wyrównaniem od kwietnia było złożenie wniosku do końca czerwca 2016 r. Czynnik ten znalazł odzwierciedlenie w liczbie wniosków składanych w pierwszych trzech miesiącach programu, kiedy złożono łącznie 2 689,4 tys. wniosków, z czego 1 659,4 tys. w kwietniu, 285,6 tys. w maju i 744,4 tys. w czerwcu 2016 r. W pierwszych 9 miesiącach funkcjonowania Programu udział wniosków złożonych elektronicznie wynosił 20%. W okresie od lipca 2016 r. do lipca 2017 r. składano przeciętnie 44,9 tys. wniosków miesięcznie (tradycyjnych i elektronicznych).

Wnioski na kolejny okres świadczeniowy, tj. październik 2017 – wrzesień 2018, zbierane były od sierpnia 2017 r. kiedy to złożono 1 931,3 tys. wniosków (w tym 540,5 tys. drogą elektroniczną – co stanowiło 28% złożonych wniosków), czyli w ciągu pierwszego miesiąca wnioski złożyło 80% rodzin uprawnionych do świadczenia wychowawczego.

Szczyt aktywności organów właściwych w wydawaniu decyzji dotyczących świadczenia wychowawczego w przypadku pierwszego okresu świadczeniowego przypadł na maj 2016 r.,

kiedy gminy wydały 924,9 tys. decyzji. W przypadku wniosków na kolejny okres świadczeniowy organy właściwe wydały najwięcej decyzji w październiku 2017 r. – 958,8 tys. decyzji.

W okresie obejmującym miesiące nie obarczone kumulacją napływu nowych wniosków (październik 2016 – lipiec 2017 r.) przeciętna liczba wydawanych decyzji wynosiła 58,8 tys.

4.2 Obsługa Programu

Obsługą Programu w organach właściwych zajmowało się maksymalnie 11 576 osób zatrudnionych na podstawie umowy o pracę, jak też umowy cywilnoprawnej. Zaznaczyć należy, że w tej grupie znajdują się pracownicy wykonujący też inne zadania, a obsługa Programu „Rodzina 500+" obejmuje tylko część ich etatu. Liczba osób obsługujących wykazuje zmienność i przyjmuje największą wartość w okresach wydawania decyzji na nowy okres świadczeniowy. W czerwcu 2016 r. było to 13 836 osób, natomiast w październiku 2017 r. – 13 148 osób, jednak rzeczywisty wzrost zatrudnienia związany z obsługą Programu wyniósł ok. 4 tys. osób, co wskazuje na to, że w każdej gminie zatrudnienie wzrosło przeciętnie o 1,6 etatu.

Należy przy tym zwrócić uwagę, że dobre przygotowanie samorządu gminnego do realizacji zadania m.in. poprzez przygotowanie merytoryczne pracowników obsługujących Program, czemu służyły spotkania szkoleniowe organizowane w całym kraju przez

Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej jak i poprzez wcześniejsze przekazanie środków finansowych na wdrożenie Programu, pozwoliło na terminową realizację zadania.

5. Digitalizacja i cyfryzacja wnioskowania i obsługi świadczenia wychowawczego z Programu „Rodzina 500+"

Program „Rodzina 500+" wiąże się z przełomem w usługach z zakresu e-administracji. Tworząc założenia Programu przewidywano, że obejmie on ok. 3,7 mln polskich dzieci. Biorąc pod uwagę jego powszechność oraz zakładaną skalę, konieczne było zapewnienie takich rozwiązań, które umożliwiałyby milionom wnioskodawców szybkie i łatwe złożenie wniosków o świadczenie wychowawcze.

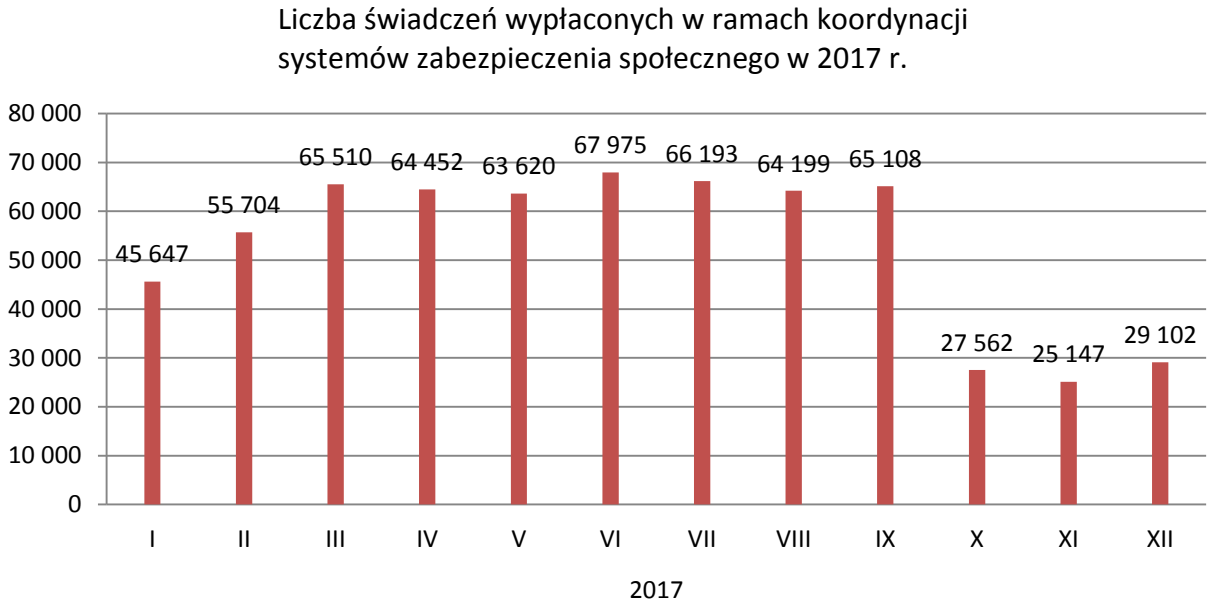
W związku z powyższym, wdrażając Program wprowadzono nowoczesne i innowacyjne rozwiązania informatyczne, w ramach których umożliwiono składanie wniosków o świadczenia wychowawcze drogą elektroniczną, przede wszystkim przy użyciu bankowości elektronicznej. Zapewnienie łatwego dostępu do usług e-administracji było społecznie oczekiwane, co potwierdza fakt, że tylko przez pierwsze 9 miesięcy obowiązywania Programu (tj. do końca 2016 r.) z elektronicznej formy złożenia wniosku o świadczenie wychowawcze skorzystało aż 580 tys. świadczeniobiorców.

Wobec bardzo pozytywnych efektów cyfryzacji Programu „Rodzina 500+" w 2017 r. wprowadzono kolejne rozwiązania, tym razem ułatwiające składanie wniosków o wszystkie świadczenia na rzecz rodzin (m.in. świadczenia rodzinne i świadczenia z funduszu alimentacyjnego) drogą elektroniczną (przez portal MRPIPS Emp@tia). Ponadto w 2018 r., uruchamiając Program „Dobry start", także umożliwiono elektroniczne wnioskowanie o świadczenie dobry start, w tym za pośrednictwem bankowości elektronicznej i przez portal MRPIPS Emp@tia. Spośród wniosków o świadczenie „Dobry Start" złożonych w okresie lipiec - sierpień 2018 r. ponad 50% zostało złożonych drogą elektroniczną (1,4 mln spośród 2,5 mln wniosków – wg stanu na 24 sierpnia 2018 r.).

Dodatkowo rozwijane są także usługi samodzielnego pozyskiwania przez urzędy informacji niezbędnych do przyznania świadczeń, tak aby uprościć proces wnioskowania o świadczenia i zmniejszyć obciążenia biurokratyczne (dotyczy to elektronicznej wymiana danych np. z ZUS, urzędami skarbowymi, NFZ).

6. Świadczenia wychowawcze w koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego

Świadczenia wychowawcze objęte są koordynacją systemów zabezpieczenia społecznego. W okresie od kwietnia 2016 r. do grudnia 2017 r. wnioski w tym zakresie realizowane były przez samorząd wojewódzki. W 2016 r. wypłacono łącznie 205 tys. świadczeń w ramach koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego, w 2017 r. wypłacono 640,2 tys. świadczeń. Struktura liczby wypłacanych świadczeń w poszczególnych miesiącach pokazuje, że maksymalną wartość przyjmuje marzec – wrzesień kiedy przeciętna miesięczna liczba wypłat wynosi 65,3 tys. świadczeń.

W 2016 r. do marszałków województw wpłynęło 86,9 tys. wniosków o świadczenie wychowawcze realizowane na zasadach koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego, przy czym służby marszałka wydały w tym czasie 27,1 tys. decyzji w tych sprawach, co stanowi 31,2% liczby wniosków.

W 2017 r. do marszałków województw wpłynęło 119,4 tys. wniosków o świadczenia wychowawcze, w tym samym okresie marszałkowie wydali 53,3 tys. decyzji, tj. zaledwie 44,6% spraw, które wpłynęły.

W związku z potrzebą przyspieszenia realizacji oczekujących na rozpatrzenie wniosków przeniesiono ich realizację do urzędów wojewódzkich.

Wg stanu na 5 stycznia 2018 r. liczbę przekazanych spraw w zakresie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego przekazanych przez marszałków województw przedstawia poniższa tabela:

Liczba niezałatwionych i wpływających wniosków/spraw z zakresu świadczenia wychowawczego w związku z koordynacją systemów zabezpieczenia społecznego

Lp.	Województwo	Wnioski/sprawy przekazane przez marszałka województwa do realizacji wojewodzie (wg stanu na 5 stycznia 2018 r.)		
		ogółem	z tego:	
			w stosunku do których marszałek województwa wszczął postępowanie (podjął czynności) w sprawie przed 1 stycznia 2018 r.	w stosunku do których marszałek województwa nie wszczął postępowania (nie podjął czynności) w sprawie przed 1 stycznia 2018 r.
1.	dolnośląskie	8 174	3 287	4887
2.	kujawsko-pomorskie	**5** 705	2 217	3488
3.	lubelskie	6 078	1 791	4287
4.	lubuskie	6 679	974	5705
5.	łódzkie	4 361	1 675	2686
6.	małopolskie	21 724	4 345	17379
7.	mazowieckie	8 226	4 312	3914
8.	opolskie	4 772		4772
9.	podkarpackie	8 532	6 201	2331
10.	podlaskie	1 247	743	504
11.	pomorskie	7 439	2 435	5004
12.	śląskie	9 303	8 879	424
13.	świętokrzyskie	3 456	1 504	1952
14.	warmińsko-mazurskie	3 479	2 500	979
15.	wielkopolskie	8 769	3 006	5763
16.	zachodniopomorskie	6 314	1 025	5289
Podsumowanie		**114 258**	**44 894**	**69364**

Marszałkowie przekazali łącznie 114,3 tys. spraw do realizacji przez wojewodów, z czego 69,4 tys. (60,7%) spraw, w których marszałek nie podjął żadnych czynności.

7. Świadczenie wychowawcze na tle podobnych świadczeń w krajach UE

Wprowadzając świadczenie wychowawcze, Polska dołączyła do 21 krajów Unii Europejskiej i Europejskiego Obszaru Gospodarczego oferujących rodzinom z dziećmi wsparcie w postaci powszechnego świadczenia, wypłacanego bez kryterium dochodowego. Polskie świadczenie wychowawcze pod względem jego wysokości należy do najwyższych w regionie Europy środkowo-wschodniej, a w niektórych przypadkach jest także wyższe od świadczeń dostępnych w bogatszych krajach UE. Dla przykładu w Austrii świadczenie wynosi od ok. 114 euro do 165 euro, w Finlandii od ok. 95 euro do 173 euro, jednocześnie spośród nowych państw UE świadczenia o podobnym charakterze oferują Czechy w wysokości 19 euro do 27 euro, Estonia – 55 euro do 100 euro, Węgry od 38 euro do 82 euro. Biorąc pod uwagę

wielkość PKB Polski w porównaniu do PKB krajów starej EU, udział oferowanego rodzinom z dziećmi świadczenia wychowawczego jest w Polsce znacznie większy.

III. Finansowanie świadczeń

W 2016 r. łączne wydatki budżetu państwa na realizację Programu „Rodzina 500+" wyniosły **17 620 308 tys. zł**, z czego:

1) wydatki na realizację przez gminy zadań dotyczących świadczenia wychowawczego, w tym na wdrożenie ustawy o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci – **17 397 084 tys. zł**, w tym na wdrożenie ustawy i obsługę świadczeń wychowawczych – **315 591 tys. zł** (w tym 191,4 mln zł stanowiły wydatki na wynagrodzenia);
2) wydatki na realizację przez marszałków województw zadań z zakresu koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego w obszarze świadczenia wychowawczego – **6 445 tys. zł**;
3) finansowanie zadań związanych z dodatkiem wychowawczym i dodatkiem do zryczałtowanej kwoty – **216 226 tys. zł**, w tym na obsługę dodatków wychowawczych i dodatków do zryczałtowanej kwoty **2 051 tys. zł;**
4) rozwój i administrowania Centralnej Aplikacji Statystycznej – **553 tys. zł.**

W 2017 r. łączne wydatki budżetu państwa na realizację Programu „Rodzina 500+" wyniosły **23 766 789 tys. zł**, z czego na:

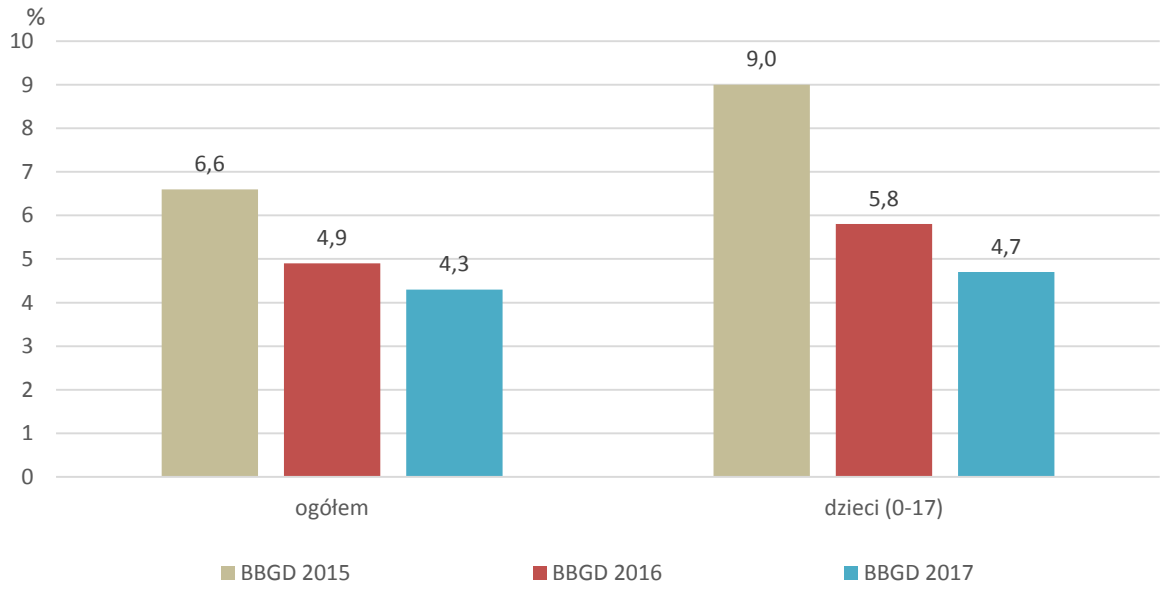
1) realizację przez gminy zadań dotyczących świadczenia wychowawczego – **23 466 818 tys. zł**, w tym na obsługę świadczeń wychowawczych **327 936 tys. zł** (w tym 239,8 mln zł stanowiły wydatki na wynagrodzenia)**;**
2) realizację przez marszałków województw zadań z zakresu koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego w obszarze świadczenia wychowawczego – **15 094 tys. zł**;
3) finansowanie zadań związanych z dodatkiem wychowawczym i dodatkiem do zryczałtowanej kwoty – **284 631 tys. zł**, w tym na obsługę dodatków **2 541 tys. zł**;
4) przygotowanie się wojewodów (wdrożenie) do realizacji od 1 stycznia 2018 r. zadań z zakresu koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego w obszarze świadczenia wychowawczego **– 146 tys. zł;**
5) rozwój i administrowania Centralnej Aplikacji Statystycznej – **100 tys. zł.**

IV. Wpływ wprowadzenia Programu „Rodzina 500 +" na wybrane obszary polityki społecznej

1. Ubóstwo

Dzięki Programowi „Rodzina 500+" spada skrajne ubóstwo, szczególnie wśród dzieci. Według Badania Budżetów Gospodarstw Domowych ubóstwo skrajne w 2017 r. wyniosło 4,3% i było niższe o 0,6 pkt proc. niż w poprzednim roku. Głównymi beneficjentami spadku ubóstwa byli samotni rodzice z dziećmi (spadek o 3,1 pkt proc.) oraz rodziny wielodzietne (spadek o 1,0 pkt proc., w tym wśród rodzin z 3 dzieci w wieku 0 - 17 – spadek o 2,3 pkt proc.). Biorąc pod uwagę grupy wiekowe, największymi beneficjentami były dzieci poniżej 17 r. ż., wśród których ubóstwo spadło o 1,1 pkt proc. w stosunku do 2016 r. oraz o 4,3 pkt proc. w stosunku do roku 2015.

Stopa ubóstwa skrajnego w latach 2015-2017

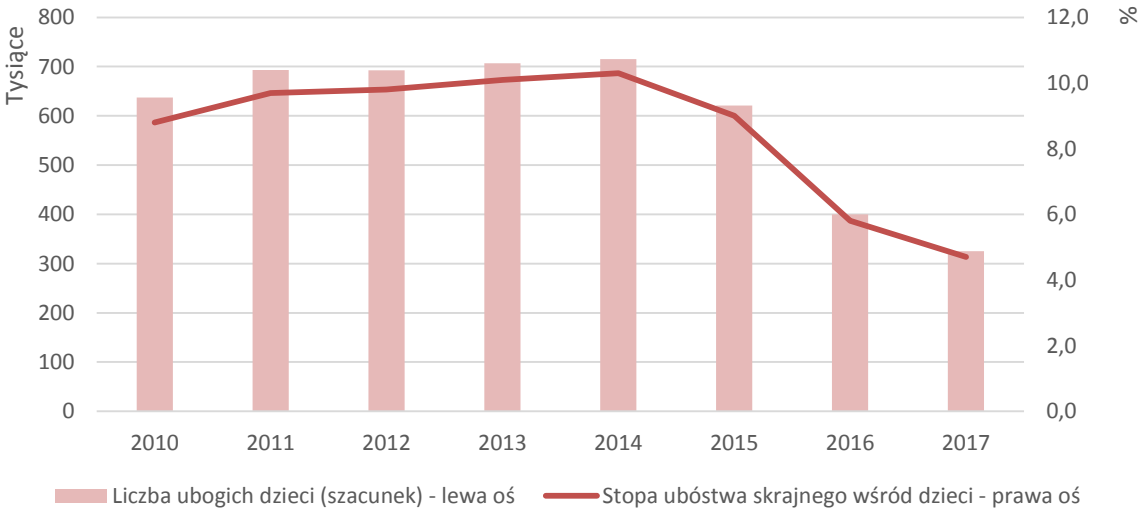

Źródło: dane GUS oraz obliczenia własne na podstawie danych z badania budżetów gospodarstw domowych.

Szacunki dokonane w oparciu o dane dotyczące stopy ubóstwa skrajnego i liczby ludności według GUS sugerują, że w latach 2010-2017 liczba dzieci żyjących w ubóstwie skrajnym zmniejszyła się z 637,4 tys. do 325,3 tys., tj. o ponad 300 tys. Należy przy tym podkreślić, że zarówno stopa ubóstwa, jak i liczba ubogich dzieci w latach 2010 - 2014 rosła, zaś w latach 2015-2017 zmniejszała się, przy czym największa skala spadku miała miejsce w latach 2016 -2017, tj. okresu wprowadzenia w życie Programu „Rodzina 500+". Rozpoczęcie trendu spadkowego już od 2015 r. świadczy o tym, że wpływ na ograniczenie ubóstwa wśród dzieci miała, obok wypłaty świadczeń, również poprawa sytuacji na rynku pracy. Należy zauważyć, że dane dotyczące pomiaru zasięgu ubóstwa oparte są na wynikach badania budżetu gospodarstw domowych, które jest badaniem przeprowadzonym na wybranej

grupie gospodarstw domowych, która nie w każdym wymiarze jest reprezentatywna. Utrzymywanie się stopy ubóstwa skrajnego wśród dzieci na poziomie 4,7% pomimo wprowadzenia Programu „Rodzina 500+" może wynikać z niedoskonałości grupy reprezentatywnej. Można spodziewać się, że w kolejnych latach, ze względu na sytuację na rynku pracy, jak i kontynuację Programu „Rodzina 500+" stopa ubóstwa będzie malała utrzymując dotychczasowy trend. Niewliczanie do dochodu rodziny kwoty świadczenia 500+ przy ubieganiu się o pomoc i wsparcie z innych systemów uprawnia te rodziny do korzystania ze świadczeń rodzinnych, Funduszu Alimentacyjnego, świadczeń pomocy społecznej, w tym w ramach Programu „Pomoc państwa w zakresie dożywiania".

Stopa ubóstwa skrajnego wśród dzieci oraz liczba ubogich dzieci w latach 2010-2017

Źródło: opracowanie DAE MRPiPS na podstawie danych GUS.

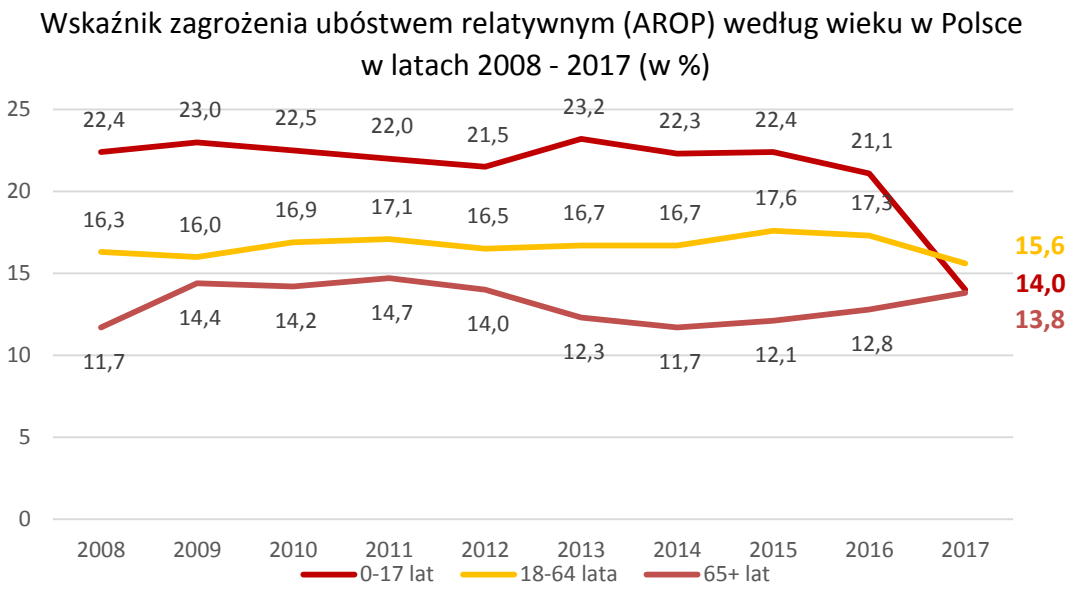
Poniżej przedstawiono dodatkową analizę ubóstwa w oparciu o inne źródło danych – Europejskie badania dochodów i warunków życia (*EU Survey on Income and Living Conditions* – EU-SILC). Analiza ta dotyczy wskaźnika zagrożenia ubóstwem relatywnym (*at risk of poverty rate* – AROP), który pokazuje odsetek osób zamieszkujących w gospodarstwach domowych, w których roczny ekwiwalentny dochodów do dyspozycji kształtuje się poniżej progu zagrożenia ubóstwem. Próg ustalany jest jako 60% krajowej mediany rocznych ekwiwalentnych dochodów do dyspozycji. Wskaźnik ten odzwierciedla więc sytuację finansową gospodarstwa domowego, ale w ujęciu relatywnym, w porównaniu do innych mieszkańców kraju, a nie w oparciu o ustalony w sposób ekspercki poziom granicy ubóstwa, jak w przypadku ubóstwa skrajnego.

W 2017 r. wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym (AROP) wyniósł 15,0%, podczas gdy w 2016 r. ukształtował się on na poziomie 17,3%, co oznacza, że nastąpił spadek tej miary o 2,3 pkt. proc. Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym w Polsce w latach 2008 - 2016 utrzymywał się na zbliżonym poziomie ok. 17%. W tym okresie można było obserwować jedynie niewielkie zmiany wskaźnika z roku na rok (nie przekraczały one 0,6 pkt proc.), co oznacza, że nie były one istotne statystycznie. Warto więc zauważyć, że między 2016, a 2017 r. po raz pierwszy od 9 lat nastąpiła wyraźna zmiana tego wskaźnika i na dodatek była to zmiana pozytywna.

Jednocześnie populacja osób zagrożonych ubóstwem relatywnym w ujęciu bezwzględnym znacznie się zmniejszyła. W latach 2008 - 2016 liczba takich osób wahała się na poziomie około 6,5 mln. W 2017 r. populacja ta spadła do 5,6 mln osób. Nastąpił więc w porównaniu z 2016 r. spadek aż o 872 tys. osób (ok. 13%).

Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym dzieci (w wieku 0-17 lat) spadł z 21,1% w 2016 roku do 14,0% w 2017 r. W ciągu jednego roku odnotowano więc spadek aż o 7,1 pkt proc. Aktualnie zagrożenie ubóstwem relatywnym wśród dzieci zbliżyło się więc do zagrożenia takim ubóstwem wśród osób starszych. Co więcej, zagrożenie ubóstwem wśród dzieci w 2017 r. było w Polsce niższe niż zagrożenie ubóstwem relatywnym wśród osób w wieku produkcyjnym. To wyjątkowa sytuacja biorąc pod uwagę dotychczasowe doświadczenia Polski, gdyż w latach 2008-2016 to dzieci były w trudniejszej sytuacji i w analizowanym okresie zagrożenie ubóstwem wśród dzieci było średnio o około 5 pkt proc. wyższe niż zagrożenie ubóstwem wśród osób w wieku 18 - 64 lata. Ponadto taka sytuacja jest relatywnie rzadka w krajach UE i dotyczy jedynie kilku państw (w 2016 r. była to jedynie Dania, Finlandia, Niemcy i Słowenia). W ujęciu bezwzględnym liczba dzieci zagrożonych ubóstwem relatywnym spadła z 1 440 tys. w 2016 r. do 946 tys. w 2017 r., tj. była mniejsza o niemal 500 tys.

Warto podkreślić, że opisane powyżej zmiany w kształtowaniu się wskaźnika zagrożenia ubóstwem relatywnym dotyczą sytuacji dochodowej gospodarstw domowych w 2016 roku, tj. pokazują one pierwszy rok funkcjonowania Programu „Rodzina 500+". Choć na opisane powyżej zmiany miała wpływ również dobra sytuacja na rynku pracy (spadające bezrobocie, rosnące płace), to dostępne dane potwierdzają istotną rolę świadczenia wychowawczego. Dokładne oszacowanie faktycznego wpływu tego świadczenia na ubóstwo relatywne będzie można wykonać po przekazaniu przez GUS do ministerstwa danych jednostkowych EU-SILC.

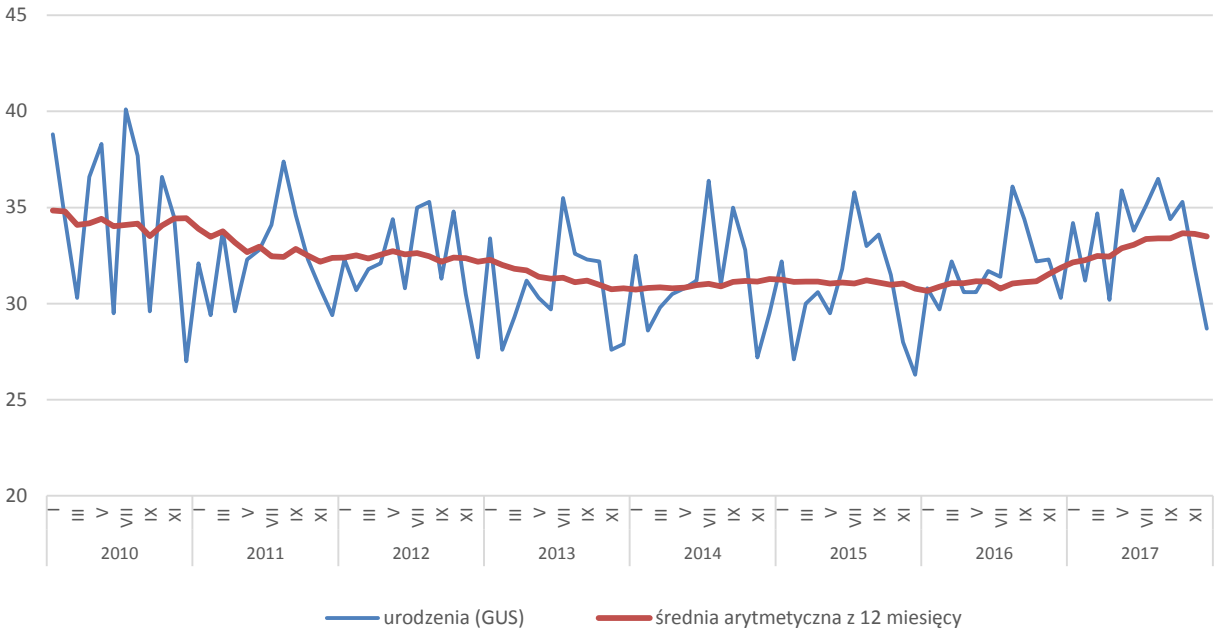

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych EU-SILC opublikowanych przez EUROSTAT (ilc_li22b, dane pobrane 3 sierpnia 2018 roku).

2. Dzietność

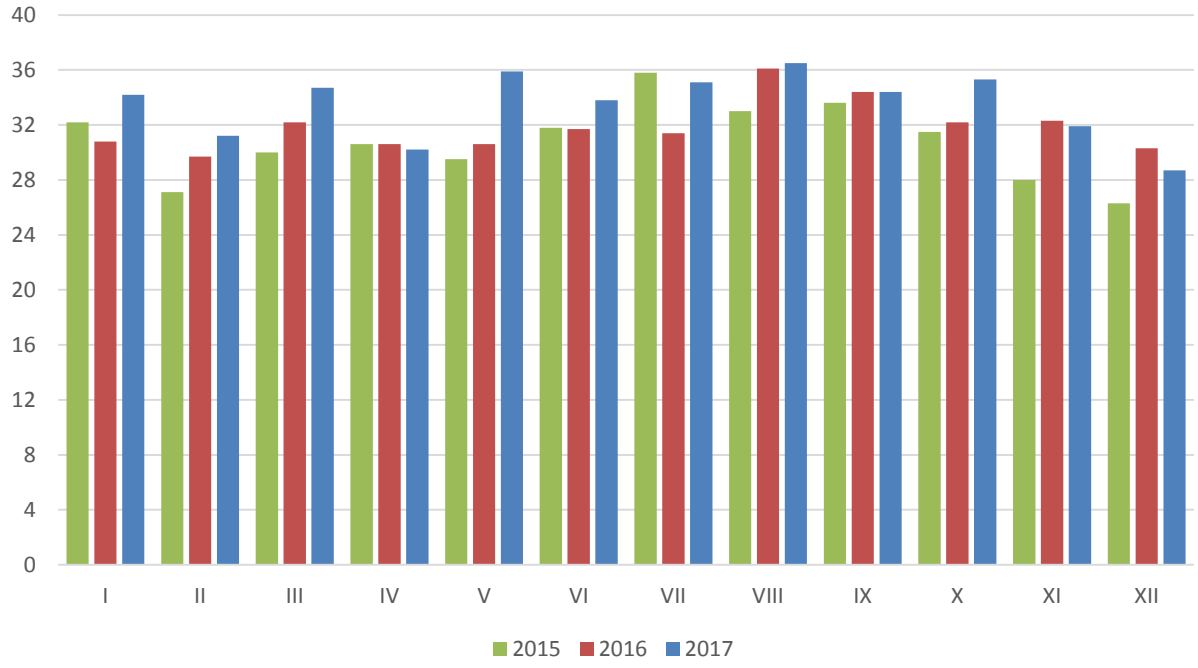
Poprawa bezpieczeństwa finansowego rodzin, zapewnienie poczucia stabilizacji materialnej zarówno dzięki Programowi „Rodzina 500+" jak i bardzo dobrej sytuacji na rynku pracy (w czerwcu 2018 r.. bezrobocie rejestrowane wyniosło 5,9% i było najniższe od 26 lat) zaowocowały wzrostem urodzeń w ostatnich dwóch latach. W 2016 r. urodziło się 382,3 tys. dzieci, o 13,0 tys. więcej niż w roku poprzednim, zaś w 2017 r. − 402 tys. dzieci, tj. o 19,7 tys. więcej niż w roku poprzednim. Zaznaczyć należy, że najbardziej optymistyczna prognoza GUS w zakresie urodzeń przewidywała „jedynie" 378 tys. urodzeń w roku 2017. Rzeczywista liczba urodzeń była większa o 24 tys. w stosunku do prognoz i szacunków zawartych także w Ocenie Skutków Regulacji do ustawy wprowadzającej Program „Rodzina 500+". Od 1998 r. liczba urodzeń nieznacznie przekroczyła 400 tysięcy jedynie trzykrotnie, w latach 2008 - 2010. Wraz ze wzrostem liczby urodzeń wzrosła wartość współczynnika dzietności. W 2015 r. wyniosła 1,29, zaś w 2017 r. 1,45 co stanowi najwyższą wartość od 1997 r. We wcześniejszych latach (2007 - 2014) współczynnik dzietności przyjmował wartości z przedziału 1,26 - 1,4.

Liczba urodzeń w latach 2010-2017 (w tys.)

Źródło: dane GUS (Biuletyn Statystyczny).

Liczba urodzeń w latach 2015-2017 (w tys.)

Źródło: dane GUS (Biuletyn Statystyczny).

3. Kapitał ludzki

Wśród małżeństw z 2 lub większą liczbą dzieci, będących potencjalnymi beneficjentami świadczenia wychowawczego, widać wyraźne różnice w dynamice wydatków w 2016 r. w porównaniu z 2015 r. W 2016 r. wszystkie analizowane typy rodzin przeznaczały większe

niż w 2015 r. kwoty na żywność, odzież, wyposażenie, łączność, rekreację, edukację, żywienie się poza domem i pozostałe wydatki konsumpcyjne. Największe wzrosty wydatków w ujęciu bezwzględnym odnotowano na rekreację i kulturę, transport, żywność oraz wyposażenie mieszkania. Największe wzrosty wydatków w ujęciu relatywnym odnotowano w przypadku wydatków na wyposażenie mieszkania (do 30% wśród rodzin z 3 dzieci), rekreację i kulturę (do 28% wśród rodzin z 3 dzieci) oraz edukację (13% wśród rodzin z 3 dzieci). Efektu wzrostu wydatków nie można jednoznacznie przypisać świadczeniu wychowawczemu, jednak z oczywistych względów wystąpił on ze względu na dynamiczny wzrost dochodów w 2016 r. wśród rodzin z dziećmi.

Dane te znajdują niejako odzwierciedlenie w wynikach badania CBOS, przeprowadzonego jeszcze w 2016 r. wśród beneficjentów Programu. Zgodnie z tymi wynikami świadczenie wydawane było przede wszystkim na konsumpcję. W odpowiedzi na pytanie o przeznaczenie pieniędzy ze świadczenia wychowawczego beneficjenci wskazywali przede wszystkim wydatki na odzież i obuwie (ok. 30%), książki (22%), pomoce edukacyjne i dodatkowe zajęcia dla dzieci (20%), wyjazdy na wakacje czy wycieczki szkolne (22%), rekreacyjne wyjścia rodziną (17%), leczenie (15%) oraz zabawki (10%).

Ponadto, z analizy wydatków gospodarstw uprawnionych do świadczenia wychowawczego wynika, że w 2016 r. wydatki tych gospodarstw wzrosły w porównaniu z 2015 r. o 12,6%, przy czym wydatki na odzież wzrosły o ponad 17%, na edukację o 13%, a na rekreację i kulturę o ponad 20%.

Niezwykle istotne znaczenie dla gospodarki i poczucia bezpieczeństwa ekonomicznego rodzin odgrywa inwestycja w kapitał ludzki. Koncepcja kapitału ludzkiego ma charakter wielowymiarowy i multidyscyplinarny. Łączy w sobie kwestie zdrowia, aktywności społecznej czy kwalifikacji. Przeznaczanie pieniędzy ze świadczenia wychowawczego na edukację dzieci może mieć wpływ na budowę kapitału ludzkiego w Polsce.

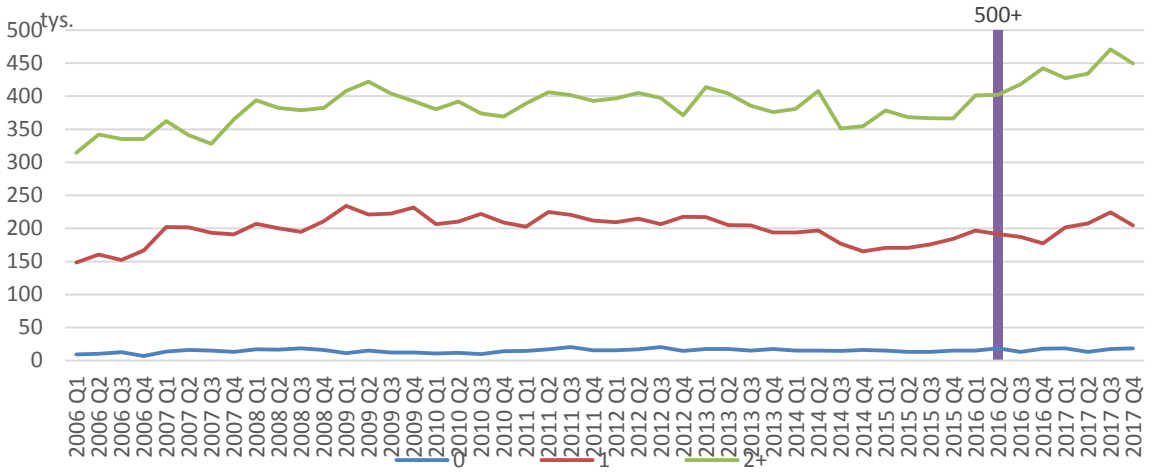
Wbrew medialnym obawom nie spełniły się prognozy o marnotrawieniu środków przekazywanych rodzinom w ramach Programu „Rodzina 500+". W 2016 r. liczba świadczeń w formie rzoczowej lub świadczonych usług wyniosła przeciętnie miesięcznie 670 świadczeń. W 2017 r. przeciętnie miesiecznie przekazywano jedynie 1582 świadczenia co stanowiło 0,04% liczby uprawnionych do świadczeń.

4. Aktywność zawodowa kobiet

W okresie od wprowadzenia świadczenia wychowawczego liczba kobiet aktywnych zawodowo zmniejszyła się, jednak wpływ na ten spadek miało nie tylko wprowadzenie tego

świadczenia. Analizy przeprowadzone na danych jednostkowych BAEL sugerują, że liczba aktywnych zawodowo kobiet w wieku 25 - 49 lat z dziećmi w okresie od IV kw. 2015 r. do IV kw. 2017 r. zmniejszyła się w wyniku dezaktywizacji o 76 tys. (głównie wśród kobiet z 2 lub większą liczbą dzieci). Jednocześnie liczba biernych zawodowo kobiet z tytułu opieki nad dzieckiem lub innymi osobami niesamodzielnymi w tym okresie wzrosła o 103,9 tys. (głównie wśród kobiet z 2 lub większą liczbą dzieci), przy czym niemal połowa tego wzrostu (47,5 tys.) miała miejsce pomiędzy IV kwartałem 2015 r. a I kwartałem 2016 r., tj. w okresie przed wprowadzeniem Programu. W tym czasie wprowadzono świadczenie rodzicielskie oraz podniesiono kwoty i kryteria uprawniające do świadczeń rodzinnych.

Liczba biernych zawodowo kobiet w wieku 25-49 lata z powodu opieki nad dzieckiem lub innymi osobami wymagającymi opieki według liczby dzieci

Źródło: obliczenia DAE MRPiPS na podstawie danych GUS (BAEL).

Wyniki analiz sugerują, że z pracy odeszły głównie kobiety z małych miast i słabiej wykształcone. Warto przy tym podkreślić, że małe miasta i wsie są gorzej wyposażone w infrastrukturę żłobkową, przeciętne wynagrodzenia też są niższe w tych miejscach. Nie należy zapominać, że wpływ na podejmowanie decyzji o rezygnacji z zatrudnienia rodzica mogą mieć także takie czynniki jak brak wystarczającej liczby miejsc w żłobkach, przedszkolach, niskie wynagrodzenie, dalekie dojazdy do pracy, czy niemożliwość pogodzenia obowiązków zawodowych z rodzinnymi. To wszystko stanowi barierę dla aktywności zawodowej kobiet.

Szacunek dotyczący dezaktywizacji ok. 70 tys. kobiet jest maksymalny i nie bierze pod uwagę tego, że na aktywność mogły wpłynąć zupełnie inne determinanty, niepowiązane ze świadczeniem wychowawczym. Paradoksalnie w sytuacji dynamicznej poprawy na rynku pracy, którą obserwujemy w ostatnich latach, istotna poprawa poziomu wynagrodzeń jednego z partnerów (zazwyczaj mężczyzny) i w konsekwencji istotna poprawa warunków bytowych

rodziny może wpłynąć na decyzję partnera (zazwyczaj kobiety) o rezygnacji z zatrudnienia. Tezę tę potwierdza zależność opisana przez ekspertów Międzynarodowego Funduszu Walutowego[1]. Relacja pomiędzy aktywnością zawodową a dochodem w gospodarstwie domowym jest zobrazowana przez krzywą w kształcie litery „U". Oznacza to, że przy niskim i wysokim dochodzie kobiety częściej podejmują aktywność zawodową, zaś przy średnim poziomie częściej z niej rezygnują. Niski dochód niejako warunkuje konieczność podjęcia pracy, zaś wysoki dochód jest skorelowany z wyższymi kwalifikacjami. Dochód pomiędzy tymi biegunami dotyczy osób o dochodzie na tyle odpowiednim, że umożliwia rezygnację jednej osoby z pracy na rzecz np. opieki nad dziećmi.

Empiria zdaje się potwierdzać, przynajmniej częściowo, tę zależność. Podobną skalę spadku aktywności zawodowej wśród kobiet w Polsce co obecnie, obserwowano także w 2007 r., tj. w roku dynamicznego wzrostu wynagrodzeń. Przykładowo w I kw. 2007 r. obserwowano wzrost bierności zawodowej z tytułu opieki nad dzieckiem lub innymi osobami niesamodzielnymi wśród kobiet rzędu 103 tys.

[1] Katrin Elborgh-Woytek, Monique Newiak, Kalpana Kochhar, Stefania Fabrizio, Kangni Kpodar, Philippe Wingender, Benedict Clements, Gerd Schwartz, Women, Work and the Economy: Macroeconomic Gains from Gender Equity, Waszyngton, 2013, s. 7. Zależność tę potwierdzają także Mammen i Parxon (2000), Golden (1995).

V. Podsumowanie

Polityka na rzecz rodzin to jedno z najważniejszych zadań, jakie stoi przed państwem. To właśnie państwo może i powinno usuwać bariery, jakie zniechęcają obywateli do posiadania potomstwa oraz tworzyć system, który ich do tego zachęca.

Rząd Prawa i Sprawiedliwości w ramach prowadzonej polityki rodzinnej dokonał niemal dwukrotnego zwiększenia wydatków budżetu państwa z tego tytułu, co oznacza wzrost udziału tego typu wydatków w PKB z 1,78% w 2015 r. do 3,11% w 2017 r.

Elementem który miał decydujący wpływ na na skalę wydatków budżetu państwa jest realizowany Program „Rodzina 500+".

Ponad 41 mld zł wydatkowane na ten cel w okresie od kwietnia 2016 r. do grudnia 2017 r. stanowi niespotykane do tej pory wsparcie polskich rodzin z dziećmi, którego efektem jest drastyczne ograniczenie wskaźnika ubóstwa skrajnego wśród dzieci, znaczny wzrost współczynnika dzietności i liczby urodzeń.

Wraz z wprowadzeniem Programu ustawodawca zobowiązał Radę Ministrów do przeprowadzenia przeglądu systemu wsparcia rodzin, którego wyniki zostały przekazane Sejmowi w 2017 r., a którego wnioski i rekomendacje miały przyczynek do przeprowadzenia zmian w funkcjonowaniu systemu wspracia rodzin.

Polski Rząd w dalszym ciągu prowadzi bieżący monitoring funkcjonowania Programu, czemu służą między innymi comiesięczne sprawozdania rzeczowo-finansowe przekazywane przez jednostki samorządu terytorialnego wojewodom i ministrowi właściwemu ds. rodziny.

Obecny rząd prowadzi intensywną i szeroko zakrojoną politykę społeczno-demograficzną.

Poza Programem „Rodzina 500+", prowadzone są takie programy jak Program „Dobry start" mający wesprzeć wszystkie polskie rodziny z dziećmi w wieku szkolnym. Program „Maluch+", w którym zwielokrotniono środki finansowe na powstawanie nowych miejsc w instytucjach opieki nad dziećmi w wieku do lat 3., Karta Dużej Rodziny, w której poszerzy się od 2019 r. grono rodziców uprawnionych do KDR o wszystkich rodziców którzy kiedykolwiek mieli co najmniej troje dzieci, Program Senior+, czy Opieka 75+.

Warto w tym miejscu wspomnieć także o programach prowadzonych lub wdrażanych przez inne resorty, takich jak: Program „Mieszkanie plus", Program „Leki 75+", czy Program „Dostępność plus".

Wszystkie te działania to efekt zaangażowania polskiego rządu w rozwiązanie najważniejszych kwestii społecznych, w tym także kwestii demograficznej.

Załącznik

W tabeli *Liczba dzieci uprawnionych do świadczeń w Programie „Rodzina 500+"* oraz w tabeli *Liczba rodzin, pierwsze dzieci, na które przysługuje świadczenie wychowawcze*, podano dane wg stanu na 30 września 2017 r., czyli ostatniego miesiąca pierwszego okresu świadczeniowego, kiedy to liczebności rodzin i dzieci uprawnionych do świadczeń przybierają wartości maksymalne, tym samym prezentując rzeczywisty zasięg Programu.

Liczba dzieci uprawnionych do świadczeń w Programie "Rodzina 500+" (stan na 30 września 2017 r.)

Województwo	Szacowana liczba uprawnionych ogółem w Programie Rodzina 500+	Liczba uprawnionych do dodatku wychowawczego i dodatku do zryczałtowanej kwoty	Szacowana liczba uprawnionych do świadczenia wychowawczego				Liczba dzieci do 18 r.ż.				Udział uprawnionych ogółem do liczby dzieci w wieku do 18 r.ż.
			ogółem	gminy miejskie	gminy wiejskie	gminy miejsko-wiejskie	Ogółem	gminy miejskie	gminy wiejskie	gminy miejsko-wiejskie	
Dolnośląskie	253 273	5 444	247 829	117 943	59 694	70 192	490 609	252 332	108 524	129 753	52%
Kujawsko-Pomorskie	224 590	3 264	221 326	85 880	80 245	55 201	376 227	163 086	124 182	88 959	60%
Lubelskie	241 441	2 209	239 232	80 047	131 836	27 349	376 198	144 281	185 026	46 891	64%
Lubuskie	99 899	1 742	98 157	34 491	22 091	41 575	183 691	70 872	38 465	74 354	54%
Łódzkie	246 454	3 362	243 092	109 845	90 164	43 083	417 936	213 021	136 386	68 529	59%
Małopolskie	380 505	2 610	377 895	97 874	168 438	111 583	642 456	197 635	256 754	188 067	59%
Mazowieckie	576 139	5 010	571 129	261 615	204 123	105 391	1 017 531	539 752	302 140	175 639	57%
Opolskie	82 276	1 105	81 171	16 532	19 875	44 764	157 829	35 306	38 201	84 322	52%
Podkarpackie	246 692	1 454	245 238	63 573	117 281	64 384	389 238	116 976	174 315	97 947	63%
Podlaskie	129 683	1 138	128 545	57 138	44 345	27 062	206 019	103 075	62 084	40 860	63%
Pomorskie	262 090	3 495	258 595	116 749	100 450	41 396	454 426	233 076	154 835	66 515	58%
Śląskie	404 358	6 258	398 100	270 106	90 484	37 510	770 744	541 180	162 256	67 308	52%
Świętokrzyskie	130 744	1 215	129 529	31 247	58 017	40 265	207 297	58 216	82 232	66 849	63%
Warmińsko-Mazurskie	160 538	2 374	158 164	57 314	55 319	45 531	263 322	108 600	82 917	71 805	61%
Wielkopolskie	397 544	4 075	393 469	105 226	119 814	168 429	672 300	204 230	189 132	278 938	59%
Zachodniopomorskie	159 081	3 284	155 797	61 204	32 181	62 412	294 829	128 729	55 612	110 488	54%

SUMA	**3 995 307**	**48 039**	**3 947 268**	**1 566 784**	**1 394 357**	**986 127**	**6 920 652**	**3 110 367**	**2 153 061**	**1 657 224**	**57,7%**

Liczba rodzin, pierwsze dzieci, na które przysługuje świadczenie wychowawcze (stan na 30 września 2017 r.)

Województwo	Liczba rodzin	Liczba pierwszych dzieci, na które przysługuje świadczenie wychowawcze	w tym jedynacy
Dolnośląskie	172 815	93 257	45 947
Kujawsko-Pomorskie	144 789	92 042	43 564
Lubelskie	152 345	103 509	47 667
Lubuskie	65 811	39 759	19 245
Łódzkie	164 927	104 825	50 176
Małopolskie	240 460	143 139	61 390
Mazowieckie	391 041	198 390	90 975
Opolskie	54 897	31 475	14 817
Podkarpackie	152 193	102 717	44 021
Podlaskie	81 119	53 384	23 596
Pomorskie	167 771	97 645	43 112
Śląskie	276 875	145 800	69 128
Świętokrzyskie	85 500	60 338	29 732
Warmińsko-Mazurskie	101 733	68 339	32 332
Wielkopolskie	261 122	156 573	70 579
Zachodniopomorskie	106 010	64 025	33 017
SUMA	**2 619 408**	**1 555 217**	**719 298**

Świadczenia wychowawcze wypłacane (przekazane) w formie rzeczowej lub opłacania usług

Województwo	Przeciętna miesięczna liczba świadczeń wychowawczych wypłaconych (przekazanych) w formie rzeczowej lub opłacania usług	
	2016	2017
Dolnośląskie	59	112
Kujawsko-Pomorskie	46	86
Lubelskie	59	93
Lubuskie	16	53
Łódzkie	25	77
Małopolskie	40	56
Mazowieckie	46	115
Opolskie	10	32
Podkarpackie	12	41
Podlaskie	6	16
Pomorskie	35	132
Śląskie	138	364
Świętokrzyskie	36	56
Warmińsko-Mazurskie	27	69
Wielkopolskie	41	135
Zachodniopomorskie	73	145
SUMA	**670**	**1 582**
Udział % w liczbie uprawnionych	**0,02%**	**0,04%**

Liczba świadczeń w koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego

Województwo	liczba świadczeń wypłaconych w koordynacji												
	2016*	2017											
		styczeń	luty	marzec	kwiecień	maj	czerwiec	lipiec	sierpień	wrzesień	październik	listopad	grudzień
Dolnośląskie	1 463	2 461	2 886	3 816	3 837	3 191	3 539	3 265	3 468	3 551	1 829	1 422	1 675
Kujawsko-Pomorskie	1 766	2 848	2 948	2 820	2 673	2 760	2 769	2 894	2 831	3 032	1 090	716	680
Lubelskie	1 256	2 615	3 302	4 135	4 317	4 579	4 223	3 853	3 584	3 872	1 052	1 204	1 471
Lubuskie	273	861	1 009	1 289	1 164	1 277	1 497	1 484	1 479	1 605	1 379	1 044	1 021
Łódzkie	790	1 669	2 208	2 491	2 495	2 296	2 352	2 275	2 240	2 386	1 131	853	1 096
Małopolskie	2 800	7 054	9 427	12 808	13 451	13 377	16 091	14 864	13 106	13 949	5 406	4 113	2 673
Mazowieckie	887	1 806	3 282	3 105	3 607	2 579	2 695	3 006	2 998	2 544	754	688	851
Opolskie	1 138	2 927	5 228	7 103	5 169	4 824	4 487	4 148	3 961	3 708	2 104	2 209	2 754
Podkarpackie	2 701	5 077	5 874	6 591	6 475	6 633	6 787	6 862	6 204	6 694	2 818	2 716	3 654
Podlaskie	751	1 349	1 212	1 460	1 566	1 603	1 708	1 597	1 767	1 692	534	1 048	1 526
Pomorskie	2 422	3 655	4 354	4 445	4 739	4 707	4 826	4 519	4 902	4 715	2 084	2 290	2 752
Śląskie	1 095	3 618	3 164	4 268	4 163	4 726	4 654	5 509	5 652	5 405	2 423	1 800	2 101
Świętokrzyskie	2 039	2 697	2 972	3 422	2 971	3 060	3 265	3 356	3 322	3 456	1 514	1 752	2 294
Warmińsko-Mazurskie	1 154	1 691	1 877	1 913	1 847	1 962	2 058	2 055	1 911	1 795	953	1 266	1 869
Wielkopolskie	639	2 591	3 201	3 172	3 348	3 194	4 118	3 508	3 682	3 366	1 425	739	751
Zachodniopomorskie	1 615	2 556	2 635	2 648	2 627	2 855	2 896	2 998	3 092	3 338	1 053	1 283	1 932
ŚREDNIA	**22 789**	**45 475**	**55 579**	**65 486**	**64 449**	**63 623**	**67 965**	**66 193**	**64 199**	**65 108**	**27 549**	**25 143**	**29 100**

** przeciętnie miesięcznie*